

SZABÓ László

A TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT, MINT A TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELEM KÖZVETETT FORMÁJA

PROVINCIAL RECONSTRUCTION TEAM, AS OBLIQUE FORM OF THE FIGHT AGAINST TERRORISM

A szerző afganisztáni tapasztalatait felhasználva húzott párhuzamot a Magyar Honvédség terrorizmus elleni küzdelemben vállalt szerepe és a Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport afganisztáni tevékenysége között, ezzel is hangsúlyozva a Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalásának fontosságát.

The author using his Afghan experiences drew a parallel between the HDF's role against terrorism and the HDF Provincial Reconstruction Team's activity in Afghanistan. His aim is to emphasize with it the importance of the HDF's international take over/undertake.

A TERRORIZMUS FOGALMA, TÖRTÉNETE¹

A terrorizmust, mint fogalmat és jelenséget mindenki ismeri. Azonban amikor arra kerül sor, hogy konkrétan meghatározzuk, komoly nehézségekbe ütközünk. Ugyanis magának a terrorizmusnak a definiálásakor, annak jellemzésekor a fogalom tartalommal történő megtöltése erősen függ attól, hogy ki teszi ezt, milyen történelmi és milyen ideológiai háttérrel bír. Ezért aztán ez mindig nagyon nehéz, és többnyire az egységes általános definíció meghatározása sem jár sikerrel. A különböző meghatározásoknál azonban a legtöbbször mindig találkozunk olyan kifejezésekkel, mint „erőszak”, „félelemkeltés”, „fenyegetés”, valamilyen „cél elérése”, amely lehet politikai, ideológiai, stb. Alapvetően ezekkel a kulcsszavakkal lehetne definiálni a terrorizmust, mint ahogyan azt Alex Schmidt és Albert Youngman Politikai terrorizmus² című könyvükben megírták.

Ugyanez a nézetkülönbség jellemző arra a gondolatsorra is, amikor a terrorizmus történetét, kialakulását próbálják meghatározni. Vannak nézetek, amelyek azt vallják, hogy az emberiséget már ősidők óta kíséri a történelemben a terrorizmus jelensége. Itt szoktak különböző jelenségeket főleleveníteni a történelem elemzése során a zsidók harcától a római légiók ellen, egészen a legújabb kori történelem különböző csoportosulásainak (ETA, IRA, stb.) különböző népek, nemzetiségek, kormányok ellen elkövetett támadásokig bezárólag. A közelmúltban az egyik ilyen legnagyobb terrortámadás kétségkívül, 2001. szeptember 11-én történt az Amerikai Egyesült Államok ellen.

A NATO (SZÖVETSÉG) SZEREPVÁLLALÁSA A TERRORIZMUS ELLENI HARCBAN

A NATO a terrorizmussal, mint jelenséggel, mint lehetséges veszélyforrással 1999 óta foglalkozik.³ A terrorizmus elleni konkrét küzdelem azonban az Egyesült Államokban csak a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett tragédia után került napirendre. Ez az esemény alapvető változásokat hozott a szövetség életébe (pl.: először reagáltak a szerződés 5. cikkelye alapján). Ettől az időponttól lehet számolni, hogy a NATO saját feladataként fogalmazta meg a terrorizmus elleni harcot. Tulajdonképpen ekkor határozták meg azokat a katonai és politikai sarokköveket

¹ Forrás: Internet www.publikon.hu (Leöltve 2009. április 5-én).

² Forrás: Internet www.publikon.hu (Leöltve 2009. április 5-én).

³ Forrás: Internet www.kulugymiszterium.hu (Leöltve 2009. április 5-én).

(célokat), melyek azóta megszabják a Szövetség működésének további metódusát a terrorizmus elleni harcban. A Szövetség afganisztáni és iraki műveletei már magukon hordozzák ezeket a jellemző vonásokat.

A Magyar Köztársaság két törvénnyel is ratifikálta a terrorizmus elleni küzdelem fontosságát. A 2001. évi LXXXIII. törvény a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről, a 2002. évi XXV. törvény pedig a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról szól.

A MAGYAR SZEREPVÁLLALÁS A NATO AFGANISZTÁNI MŰVELETEIBEN

Az Amerikai Egyesült Államok afganisztáni katonai műveleteit⁴ követően a nemzetközi közösség 2001. óta hathatós támogatást nyújt Afganisztán újjáépítéséhez. Magyarország 2003-tól vesz részt az afganisztáni műveletekben. Ez a nemzetközi összefogás az alapja a lehetséges sikernek. Ezt az elkötelezettséget erősítették meg legutóbb a NATO bukaresti csúcstalálkozóján is. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazásával zajló afganisztáni műveleteket (NATO ISAF) mindenki a Szövetség legfontosabb műveletének tartja. A NATO adatai szerint ebben a műveletben a 26 NATO tagállam mellett 14 másik ország is részt vesz. A műveletekben résztvevő országok összesen több mint 50 ezer katonájának a fő feladata a biztonságos környezet megteremtése és fenntartása az újjáépítéshez. Ennek a katonai műveletnek kell biztosítani a feltételeket a civil fejlesztési és újjáépítési tevékenységekhez. Ehhez azonban feltétlenül szükséges az új kormányzathoz hű hadsereg és rendőrség felállítása, kiképzése továbbá felszerelése is. Mindezen feladatok végrehajtására dolgozták ki az úgynevezett Tartományi Újjáépítési Csoport (angol rövidítése: PRT) koncepciót. Magyarország 2006 októberétől vesz részt ennek a koncepciónak a megvalósításában.

MIT NEVEZÜNK TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORTNAK?⁵

A Tartományi Újjáépítési Csoport, (angolul Provincial Reconstruction Team – PRT) katonai és polgári személyek (jelenleg a katonai részvétel jelenléte a domináns) olyan egysége, amely Afganisztán különböző tartományaiban tevékenykedik. A feladatai között szerepel, hogy biztonságos környezetet teremtsen (ez azonban az afganisztáni viszonyokat figyelembe véve, csak a helyi értelemben véve az) a végrehajtható feladatokhoz (ez lehet segélyezési, újjáépítési, fejlesztési valamint humanitárius segítségnyújtás).

Magyarország 2003 óta aktív résztvevője az afganisztáni nemzetközi missziónak. A kezdetekkor egy könnyű gyalog századdal (KGYSZD) oldotta meg kapcsolódó feladatait Afganisztán fővárosában, Kabulban. Ezt a századot alakította át illetve telepítette, a Magyar Honvédség 2006. október elejétől Kabulból a Baghlan tartománybeli Pol-e Khomriba. Az újjáépítési csoport vezetését katonáink a hollandoktól vették át, akik egy másik déli tartományban Uruzgánban folytatták tevékenységüket. A magyar tartományi újjáépítési csoport az első olyan magyar misszió, amelyben más országok is jelen vannak, illetve hozzájárulnak a fejlesztési projektek megvalósításához, úgy, hogy a magyar katonák adják a vezető nemzet szerepkörét. A tartományi újjáépítési csoportban mintegy 240 katona szolgál, akik a katonai feladatok mellett a lakosság életkörülményeinek javítását is elősegítő, ún. CIMIC (Civil-Military-Cooperation, civil-katonai együttműködés) projektek végrehajtására is nagy hangsúlyt helyeznek. Ezeknek a tevékenységeknek a jellemzői, hogy gyorsan, nagy hatásfokkal végrehajthatók, s mindenképpen jelentős befolyással bírnak a magyar katonák (természetesen nem megfelelően a Tartományi Újjáépítési Csoport civil részéről sem) helyi megítélésében.

A feladataikat (polgári és katonai) szakértőkből álló összekötő csoport (úgynevezett Mission Team-ek vagy Liaison Team-ek) kötelékben oldják meg. A tartományi újjáépítési csoportban a polgári személyek száma a nemzetek civil szférájának döntésétől függ. A tartományi újjáépítési csoport koncepciót, és az első csoportokat eredetileg az Egyesült Államok állította fel. Miután a NATO is szerepet vállalt az afganisztáni békefenntartásban, az amerikai

⁴ Forrás: Internet www.nato.int (Leöltve 2009. április 5-én).

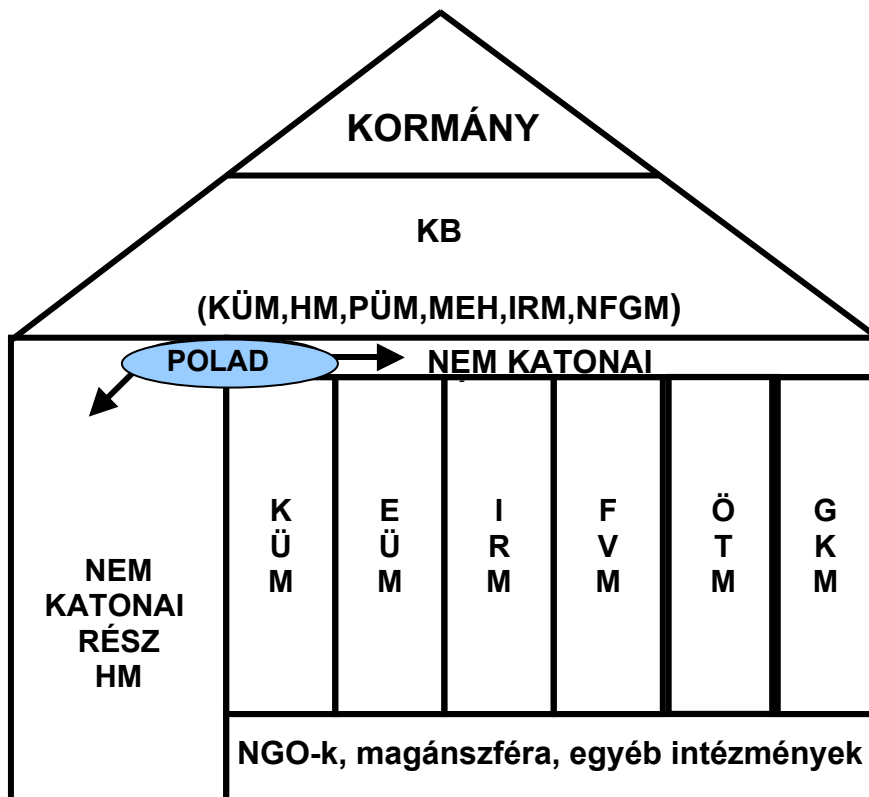
⁵ Forrás: The ISAF PRT Handbook, Edition 3, Section II- Concept and Intent, The PRT Concept 9. pont; Internet: www.nato.int; www.honvedelem.hu (Leöltve 2009. április 5-én).

erők több PRT vezetését átadták a Nemzetközi Erőknek (ISAF). A PRT-k általában hasonlóan épülnek fel. Magyarban foglalnak egy katonai komponenst (polgári ügyek, valamint a résztvevő erők védelme), segélyügynökségeket (például: US AID United States Agency International Development – Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Segélyügynökség), civil vállalkozókat továbbá rendőri tanácsadókat. A magyar vezetésű tartományi újjáépítési csoport a teljes műveleti készenléletet 2007 áprilisára érte el.

A MAGYAR PRT FELÉPÍTÉSE

A magyar PRT felépítése nem tér el a nemzetközi gyakorlattól, így megtalálható a szervezetében mind a katonai, mind a civil szakértői rész valamint a vállalkozói szféra is. A politikai tanácsadó (POLAD – Political Advisor) kettős szerepet tölt be a magyar tartományi újjáépítési csoportban. Egyrészt az ő személye jelenti a katonai és nem katonai rész közötti kapcsolatot, másrészt ő a nem katonai rész „parancsnoka” a magyar tartományi újjáépítési csoportban. 2008-tól a civil fejlesztési projektek tervszerű, ésszerű kiválasztására, azok megvalósulásának felügyeletére a Külügyminisztérium egy fejlesztési tanácsadót (DEVAD – Development Advisor) is telepített a magyar tartományi újjáépítési csoportba (1. számú ábra).

A tartományi újjáépítési csoporttal kapcsolatos kormányzati koordináció és döntés-előkészítés hatékonyabbá tétele érdekében Magyarországon egy Kormánybizottság dolgozik. A Kormánybizottság társelnökei a külügy- illetve a honvédelmi miniszter, tagjai a pénzügyminiszter, a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, az igazságügyi és rendészeti miniszter, valamint a nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter. A fejlesztési projektek végrehajtására éves szinten rendelkezésre álló összeg felhasználását elsősorban a szakmai minisztériumok és nem-kormányzati szervezetek (NGO-k) bevonásával valósítják meg. A fejlesztési, újjáépítési programok kiválasztásánál és végrehajtásánál figyelembe veszik az afgán igényeket, követelményeket, melyek alapvetően Baghlan tartomány fejlesztési tervében (PDP) valamint az Afgán Nemzeti Fejlesztési Stratégiában (ANDS) található.

1. számú ábra: A magyar Tartományi Újjáépítési Csoport felépítése
(Szerkesztette: Szabó László)

A végrehajtás során alapelv, hogy a projektek helyi munkaerő és helyi beszállítás igénybe vételével valósuljanak meg.⁶ Természetes, hogy helyi támogatás nélkül a magyar tevékenység nem vezethet tartós eredményhez. A biztonságos környezet megteremtése nem lehetséges a helyi rendőri erők nélkül. Ezért is prioritás a rendőrképzés, továbbá a rendőri erők demokratizálása. Az Európai Unió 2007-ben beindított rendőrképzési művelete (EU-POL) is ehhez kíván hozzájárulni. A magyar PRT az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium révén a rendőrképzésben 2007-től három fővel, az EU műveletében pedig öt fővel vesz részt.

A TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT ELGONDOLÁS LÉNYEGE⁷

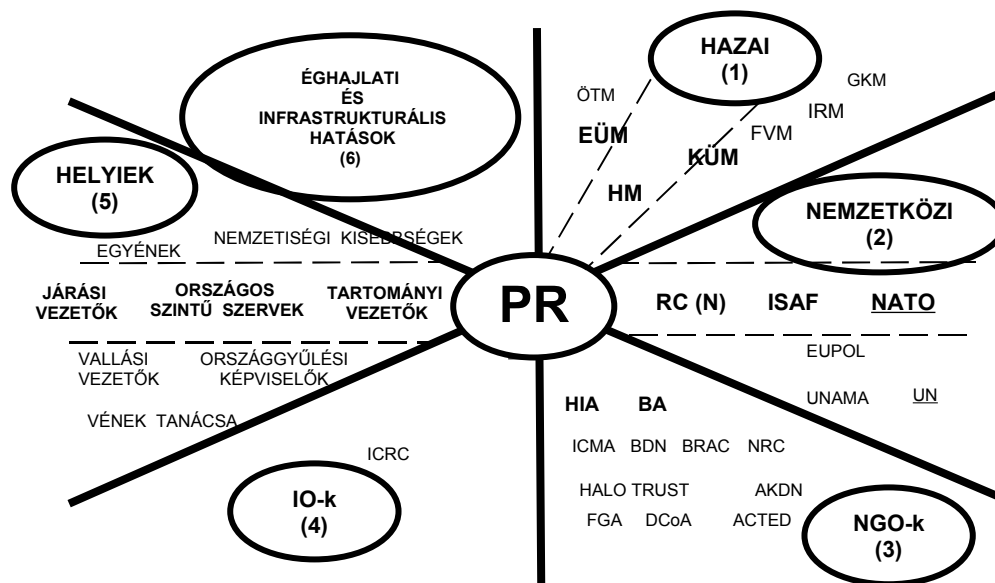
A Tartományi Újjáépítési Csoport egy újszerű megoldás a katonák és civilek közös tevékenységére az újjáépítéshez nyújtott segítség összetett feladatában. Összetételüket, mint ahogy már korábban bemutattam a nemzetek a saját PRT értelmezésük szerint határozzák meg. Afganisztánban jelenleg nincs két egyforma PRT. Ahány nemzet, annyi elgondolás. Azonban megemlítenek néhány modellt (brit, holland, német, amerikai). Ami közös valamennyi PRT-ban, hogy változó nagyságban ugyan, de mindenhol megtalálható mind a katonai, mind a civil oldal. Jelenleg a Nemzetközi Erők tevékenységének kiterjesztéséhez a Tartományi Újjáépítési Csoportok tűnnek a legjobb eszköznek. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ennek a koncepciónak az alapjai megszilárdultak Afganisztánban, és jól lehet alkalmazni a tartományokra történő befolyás kiterjesztéséhez. A PRT-k által végrehajtott feladatok közül is kiemelkedő jelentőségű az afgán nemzeti hadsereg valamint a rendőrség támogatása, ami nagyban hozzájárul a biztonságos környezet kialakulásához, ahol nemcsak a nemzetközi közösség akarja Afganisztánt újjáépíteni, hanem maguk az afgán emberek is.

A MAGYAR TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT TEVÉKENYSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ KÖRNYEZETI HATÁSOK

Az 2. számú ábrán a teljesség igénye nélkül ábrázoltam azokat a körülményeket, amelyek valamilyen formában hatást fejtenek ki a Magyar Tartományi Újjáépítési Csoport munkájára. Az első tényező, a hazai (kormányzati) elvárások, prioritások, hiszen a donor minisztériumoknak megvan a saját prioritása, elvárása a projektek végrehajtásával kapcsolatban. Alapvetően e munka koordinálására, felügyeletére alakult meg a Kormánybizottság. A második tényező, a műveleti területen lévő katonai alárendeltségből fakadó kötelezettségek. Ezek többnyire különböző katonai műveletek irányába tolódnak el, amire a PRT általában csak korlátozottan képes, hiszen nem ilyen feladatokra lett létrehozva, továbbá az összetétele sem teszi ezt teljesen lehetővé. Korlátozott az ór- és biztosító század létszáma, felszerelése. Alapvetően tábor őrzés-védelemre, kíséresi feladatokra vannak ezek az erők összeállítva, a felszerelésük is e tevékenységet biztosítja. Természetesen az alapvető katonai feladatokat végre tudják hajtani, azonban olyan feladatok elvégzésére, mint amilyeneket a tartós szabadság (OEF) fedőnevű műveletekben résztvevő csapatok végeznek, csak korlátozottan alkalmasak. A harmadik illetve negyedik tényező, a Tartományi Újjáépítési Csoportnak az adott területen működő Nem Kormányzati Szervekkel (NGO) és nemzetközi szervezetekkel (IO) való együttműködése. A Tartományi Újjáépítési Csoportok általában a „gyors hatású projektek” végrehajtásával — a helyiekkel szoros együttműködésben — tevékenykednek. Ez akkor a legsikeresebb, ha a Tartományi Újjáépítési Csoport megérti az afgán szükségleteket, és az azzal kapcsolatos helyi felfogást. Sajnos, a legtöbb esetben a nem kormányzati szervek attól félnek, hogy az afgánok felfogásában összemosódik az NGO-k által nyújtott segítség a nemzetközi katonai erők terrorizmus elleni küzdelmével. Ez különösen fontos akkor, amikor a nemzetközi erők a pszichológiai hadviselés (PSYOPS) keretében az újjáépítési munkála-

⁶ A helyi gazdaság ilyen jellegű támogatása is hozzájárulhat a gazdaság és végső soron a társadalom stabilizálásához. Ezt az elvet gyakorlatilag minden béketámogató műveletben alkalmazzák. Részletesebben Padányi József: A NATO-tagság hatása a Magyar Honvédség szárazföldi csapatai műszaki támogatásának elméletére és gyakorlatára. MTA doktori értekezés, 2007. Budapest. 79. oldal.

⁷ Forrás: The ISAF PRT Handbook, Edition 3, Section II- Concept and Intent, The PRT Concept pp. 3-13. Internet: www.honvedelem.hu (Leöltve 2009. április 5-én).

2. számú ábra: A magyar Tartományi Újjáépítési Csoport tevékenységét befolyásoló környezeti hatások (Szerkesztette: Szabó László)

tokat a felkelők (tálibok) illetve a különböző terrorista csoportok (például az al-Kaida) elleni fellépés érdekében alkalmazták. Az ötödik tényező maguk a helyiek. Mint ahogy azt korábban megjegyeztem, nagyon fontos a velük való együttműködés. Véleményem szerint a helyieket kihagyva célszerűtlen és felesleges a Tartományi Újjáépítési Csoport tevékenysége. Az afgánok nélkül nem lehet és nem is szabad ezt a tevékenységet végezni. Végezetül nem szabad figyelmen kívül hagyni a hatodik tényezőként megjelölt klimatikus viszonyokat. Számunkra szokatlan és természetes földrajzi, klimatikus valamint infrastruktúrával nagyon gyengén támogatott természeti körülmények között kell nap, mint nap a feladatokat végrehajtani.

Hogyan tovább? A nemzetközi tapasztalatok azt vetítik előre, hogy hosszú és küzdelmes út vár mind Afganisztánra, mind a műveletekben részt vevő nemzetközi erőkre. Az afganisztáni műveletek sikeressége valószínűleg nagy hatással lesz mind a szövetség további működésére, mind a műveletekben résztvevő államok haderejének további fejlesztésére, egyéb más műveletekben való részvételére.

Rövidítések

ETA: Enskadi Ta Askatasuna – Baszk nacionalista, szeparatista szervezet (Spanyolország)

IRA: Irish Republican Army – Ír Republikánus Hadsereg

ISAF: International Security Assistance Forces – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők

PRT: Provincial Reconstruction Team – Tartományi Újjáépítési Csoport

USAID: United States Agency International Development – Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Segélyügynökség

POLAD: Political Advisor – Politikai Tanácsadó

DEVAD: Development Advisor – Fejlesztési Tanácsadó

NGO: Non-Governmental Organization – Nem Kormányzati Szervezet

ANDS: Afghan National Development Strategy – Afgán Nemzeti Fejlesztési Stratégia

EUPOL: EU Police Mission in Afghanistan – Európai Unió Rendőri Missziója Afganisztánban

RC(N): Regional Command (North) – Északi Régió Parancsnoksága

UNAMA: United Nations Assistance Mission in Afghanistan – Egyesült Nemzetek Közreműködő Missziója Afganisztánban

HIA: Hungarian Interchurch Aid – Magyar Ökumenikus Segélyszervezet

BA: Baptist Aid – Baptista Szeretetszolgálat

ICRC: International Committee for the Red Cross – Nemzetközi Vöröskereszt

Kulcsszavak: PRT; Afganisztán; CIMIC; NGO; Tartományi Újjáépítési Csoport; terrorizmus; ISAF; Újjáépítés; fejlesztés; biztonság

Keywords: Provincial Reconstruction Team; civil-military cooperation; Non-Governmental Organization; security; terrorism

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 78/2006. (HK.16.) HM utasítás (MH PRT feladatai, személyi állomány kihelyezés előkészítése és végrehajtása)
- 99/2003. (X.10.) OGY határozat az ISAF műveletben való magyar katonai részvételről
- 100/2006. (HK.19.) HM utasítás (MH PRT működésével, MH KGYSZD kivonásával kapcsolatos feladatok)
- 130/2007. HM határozat
- 2115/2006. (VI.29.) Korm. határozat egy magyar vezetésű Tartományi Újjáépítési Csoport létesítéséről
(Alkotmány 40/C § (1) bek. meghatározott jogkörben), illetve az ezt módosító 21142008.(VIII.27.) Korm. Határozat
Afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Támogató Erők Mandátuma (United Nations Security Council Resolution 1707 (2006)
– General 12 September 2006
- Bonni Egyezmény az afganisztáni rendezésről (United Nations Security Council Resolution 1659 (2006)
– General 15 February 2006
- ISAF missziót létrehozó ENSZ BT határozat (United Nations Security Council Resolutions 1386/2001., 1510/2003)
- ISAF PRT Handbook, Edition 3 (3 Feb 07) (Editors: Major Matthew SWANNELL & Bill MOELLER, HQ ISAF PRT Office,
Kabul, Afghanistan)
- MH PRT létrehozásáról szóló 87/2006. (HK. 18.) HM határozat
- PADÁNYI József: A NATO-tagság hatása a Magyar Honvédség szárazföldi csapatai műszaki támogatásának elméletére és gyakorlatára., Budapest, 2007. (MTA doktori értekezés)

INTERNETES FORRÁSOK

- www.nato.int
- www.publikon.hu
- www.kulugyminiszterium.hu
- www.honvedelem.hu
- www.hm.gov.hu
- www.usaid.gov
- www.ands.gov.org
- <http://consilium.europa.eu>
- www.unama-afg.org
- www.hia.hu
- www.baptistasegely.hu
- www.icrc.org